

Derya ÖZTÜRK KURUMLU

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERİNE
UYGULANAN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNİN
SOSYALLEŞMEYE OLAN ETKİSİNİN ÖZEL
EĞİTİM ÖĞRETMENLERİ TARAFINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN
BEDEN EĞİTİMİ DERSİNİN SOSYALLEŞMEYE OLAN
ETKİSİNİN ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİ
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Derya ÖZTÜRK KURUMLU¹

¹ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ORCID: 0009-0006-0807-1622

***Zihinsel Engelli Öğrencilerine Uygulanan Beden Eğitimi
Dersinin Sosyalleşmeye Olan Etkisinin Özel Eğitim
Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi
Derya ÖZTÜRK KURUMLU***

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek

Editör: Doç. Dr.Gözde ALGÜN DOĞU

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design

Baskı: Eylül 2023

Yayıncı Sertifika No: 49837

ISBN: 978-625-6507-70-8

© Duvar Yayınları

853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir

Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com

duvarkitabevi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Zihinsel Engelli Çocukların Genel Gelişim Özellikleri	5
2.2. Beden Eğitimi	5
2.3. Özel Eğitim Öğretmeni	6
2.4. Özel Eğitimde Beden Eğitimin Dersinin Önemi	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM	10
3.1. Araştırmanın Modeli	10
3.2. Evren ve Örneklem	10
3.3. Veri Toplama Aracı	10
3.4. Veri Analizi.....	11
4. BULGULAR	12
4.1. Demografik Bilgilerin Yüzde Dağılımları	12
4.2. Demografik Bilgiler ile Özel Eğitim Öğretmenlerinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine Olan Etkisine Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması ..	21
5. TARTIŞMA	29
6. SONUÇ	31
KAYNAKLAR	33

1. GİRİŞ

Beden eğitimi, engelli bireylerin kişilik gelişimine katkısında büyük önemi olduğu gibi davranışına ve fiziki yapısında da etkili bir eğitimidir. Bu çalışmada, beden eğitimi dersinin zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşmesine olan katkısı özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri alınarak belirlenmeye çalışılmış, özel eğitim öğretmenlerinin, cinsiyet, meslekteki yılı, öğrenim durumu, görev yaptığı okul türü, yaş ve beden eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının sonucuna ulaşılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin sosyalleşmesinde beden eğitimi dersinin katkısının özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda saptanmaya çalışılmış, farklı değişkenler doğrultusunda incelenmiştir. Araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında okullarda öğrenim gören zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenleri ile örnekleme ise 77 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmadaki veriler beden eğitimi dersi sosyalleşme anketi (Taşkiran, Selçuk ve Dođar, 2014) ve araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel veri anketi yöntemi ile oluşturulmuştur. Yapılan araştırmada seçilen örneklemin (n=77) evrenini oluşturduğu, veri toplama yönteminde beden eğitimi dersinin sosyalleşmeye olan etkisini ölçtüğü ve katılımcı öğretmenlerin sorulara samimi ve doğru yanıtlar verdiği kabul edilmiştir.

Zihinsel engellilik durumunun farklı nedenlerle ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu nedenler doğum öncesi sebepler olabileceği

gibi doğum sırası ya da doğum sonrasında kaynaklanan sebeplerden olabilmektedir. Zihinsel engelli bireyler de engel türlerine göre uygun yöntem ve materyal ile pek çok bilgi ve beceriyi normal gelişim gösteren bireyler kadar öğrenebilmektedir.

Eğitim bireye mevcut davranışları değiştirmede veya yeni davranışlar kazandırmada etken bir süreçtir. “Bu yönüyle eğitim bireylerin davranışlarında kasıtlı olarak kendi yaşantısıyla yaşamında istedik değişimleri ortaya çıkarma süreci olarak tarif edilmektedir (Ertürk 1997).

Beden Eğitimi, organizmanın bütünlüğünü etkileyen faktörlere bağlı olarak kişiliğin oluşmasıdır. Genel eğitimin tamamlayıcı bir bütünüdür. Sağlıklı, güçlü ve mutlu olmak, dengeli kişilik, toplumsallaşma, kültürleşme ve vatandaşlık eğitimidir (Arslan 1979).

Özel eğitim: “Bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey, özel eğitime ihtiyacı olan bireydir” (Ministry of Natinal Education,2002).

Özel eğitime gereksinim duyan bireyler içerisinde büyük çoğunluğunu zihin yetersizliği olan bireyler oluşturmaktadır (Özsüer, 2011).

“Zihinsel fonksiyonların gelişim düzeyinin altında olması, iletişim, günlük yaşam, öz bakım becerileri, sosyal ve akademik beceriler, kendini yönlendirme, sağlık ve güvenlik, çalışma

hayatı, serbest zaman kullanımı gibi öğrenme ve sosyal uyum gerektiren davranışlarda iki ya da daha fazlasında sınırlılığa sahip olma durumunun görülmesi” olarak tanımlamıştır (Demir, 2001).

İnsanlar, yaşamı boyunca bir ilerleme ve geliştirme süreci içindedir. Bu zaman içinde insan sürekli olarak bir toplumsallaşma içerisinde bulunmak durumundadır (Bilen, 1994:62)

Sosyalleşme, içinde yaşadığımız grubun veya toplumun yaşam biçiminin öğrenilmesi ve belirli bir süreçte birbirleriyle etkileşim içinde olmasıdır. Bu süreçte toplumda kalıplaşmış tavırlar birey tarafından taklit edilir ve sonuçta birey o topluma ya da gruba ait bir kimlik geliştirir. Ancak, burada önemli olan sosyalleşme sadece kişinin standart bir tavra uyarak şekillenmesi değildir (Şahan, 2008).

2. GENEL BİLGİLER

Zihinsel engelli bireyler, engelli bireyler arasında en çok görülen gruptur. Buna karşın, zihinsel engelli bireyler toplum tarafından yeterli derecede bilinip tanınmamaktadır. Hatta zihinsel engelli bireylere karşı bazı ön yargı ve düşünce içinde bulunmaktadır. Bunların başında zihinsel engelli bireyler için hiçbir şeyin yapılamayacağı düşüncesi oluşmuştur (7 Temmuz 2018 Cumartesi Resmî Gazete Sayı: 30471). Zihinsel yetersizlik farklı nedenlere bağlı olarak gelişen ve bireyin yaşamını etkileyen bir durumdur. Literatürde zihinsel engellilik çeşitli biçimde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre zihinsel engellilik; “özellikle gelişim döneminde ortaya çıkan bilişsel, dil, motor ve sosyal beceriler gibi zekânın genel seviyesine katkıda bulunan becerilerin düşüklüğü tarafından karakterize edilen akıl gelişiminin durması ya da tamamlanmaması durumudur” (WHO, 1996: 1).

Zihinsel engele yol açan sebepleri bilmek önemli faydaları bulunmaktadır. Bu nedenleri bilmek koruyucu önlemler ile gelecekte oluşabilecek rahatsızlıkların önüne geçilmesi açısından önemlidir. Ayrıca bu sebeplerin belirli gruplar altında toplanması, aynı engele sahip olan bireylerin özelliklerini belirleyebilmektedir. Bu ortak özellikleri bilmek engelli bireyler ile çalışan eğitimciler için faydalı olacaktır (Eripek, 1998:44).

Zihinsel engelli bireylerin bir kısmı fiziksel görünüm ve sahip oldukları yetenekler açısından normal gelişim gösteren

akranlarıyla benzerlik gösterirler. “Zihinsel engelli bireyler de normal gelişim gösteren bireyler gibi çeşitli spor branşlarında başarılı olabilirler” (Güven, 1986), Genel olarak zihinsel engelli çocuklar olağanüstü bir fiziksel güce sahiptirler. Kontrolsüz bir biçimde olduğundan çocuklar bu güçlerini olumsuz yönde kullanarak saldırgan davranışlara dönüşürebilmektedir. Bu fiziksel güç, bilinçli yönlendirme ile engelli çocuğun gelişimi açısından olumlu sonuçlar verebilmektedir (Kınalı, 2003).

2.1. Zihinsel Engelli Çocukların Genel Gelişim Özellikleri

Zihinsel engelli çocukların motor gelişim özellikleri akranlarıyla aynı olmasına rağmen motor gelişimleri daha geridir. Normal gelişim gösteren çocuklara göre yürümekte ve konuşmakta daha geç ilerlemektedir. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007).

2.2. Beden Eğitimi

“Beden eğitimi; bireyin beden ve ruh sağlığını, bedensel becerilerini geliştirmeye yönelik, gerektiğinde çevresel kurallara dayalı oyun, jimnastik, spora dönük araştırma ve çalışmaların tümünü içine alan geniş kapsamlı bir etkinlik olarak tanımlamaktadır” (Aracı, 2001).

Türk Dil Kurumu,(TDK) 1981: 236) Eğitim Terimleri Sözlüğünde beden eğitimini şöyle tanımlanmaktadır: “Bireyin,

bedenen, ruhen ve fikren gelişimini sağlamak, günlük yaşama ve iş yaşamının koşullarına hazırlamak, ulusal bilinç ve yurttaşlık duygularını kuvvetlendirmek amacıyla yapılan düzenli ve metotlu çalışmaların tümüne beden eğitimi denir.”

Aracı 'ya (1998: 13) göre beden eğitimi: Milli Eğitimin temel ilkelerine uygun olarak kişinin beden, ruh ve fikir gelişimini sağlamaktır. İnsanın, toplum kurallarına uygun bir şekilde yaşaması, birbiriyle olan ilişkilerin de iyi örnekler verebilmesi, yardımsever, insan haklarına saygılı, dürüst davranması, zeki, ruhsal ve bedensel yapı itibarıyla sağlıklı olmasıyla bağlantılıdır. Beden eğitimi kişinin sosyalleşmesinde ve kişiliğini oluşumunda önemli bir role sahiptir.

2.3. Özel Eğitim Öğretmeni

Millî Eğitim Bakanlığı (2021) tarafından “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri bakımından akranlarından anlamlı biçimde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirilmiş eğitim programları ve bu alan için yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda gerçekleştirilen eğitim” olarak tanımlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim kurumlarında öğrencilerin bağımsız hareket edebilmelerini, sosyal hayatta mümkün olduğunca üreterek yer almalarını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır.” (Ataman, 2013; MEB, 2012).

Özel gereksinimli öğrencilerin gelişimine destek sağlayan en önemli disiplinlerden biri olan beden eğitimi; öğrencilerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimini desteklemesinin yanı sıra, öğrencilere istenilen beceri ve davranış kazandırmada önemli bir faktördür. Beden eğitimi derslerinde uygulamaların yaparak yaşayarak ağırlıklı olduğu öğrencilerin hız, dayanıklılık, koordinasyon, esneklik vb. psikomotor becerilerinin gelişimine yardımcı olduğu gibi öğrenciler arasında sosyal iletişiminin ve arkadaşlığın geliştirilmesine de katkı sağlayarak bilişsel ve devinışsel gelişimi destekleyebilecek fırsatlar sunmaktadır. Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin beden eğitimi derslerinde edinilen deneyimler ile öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamlarına aktardıkları görülmektedir. Beden eğitimi derslerinin öğrenciler üzerindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde, öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin spor yapma alışkanlıklarını geliştirmesi ve desteklemesi için "En iyi hangi şekilde öğrenme ortamını oluşturabilirim?" sorusuna yanıt araması gerekmektedir. Beden eğitimi derslerinde hedef davranışların kazandırma sürecinde çeşitli öğrenme metodları tercih edilmelidir. Eğitim öğretim süreci içinde farklı strateji, yöntem ve tekniklerin kullanımı sağlanmalıdır. Öğrencilerin bireysel farklılıkları, yeterlilikleri, işlenen konunun özellikleri ve çevresel faktörler vb. alanlarda sürecin anlamlı işlenebilmesi için dikkate alınmalıdır.

“Spor, hem bireysel hem de grup olarak yapılabilir. Grup olarak yapıldığında, spor birlik, beraberlik ve dayanışma yoluyla bireylerin sosyalleşmesinde önemli rol oynamaktadır”(Kılıç ve Arslan, 2018).

“Eğitimdeki gelişmelere paralel olarak, beden eğitiminin, bireyin fiziksel, devinişsel, duyuşsal, zihinsel ve toplumsal gelişmesine katkı amacına yönelik organize edilmiş bedensel etkinliklerin tümü olarak ele alınmaya başlanması beden eğitimin rolünü ön plana çıkarmaktadır” (Gökmen1998). “Bu yönüyle eğitimin içinde yer alan beden eğitimi, insanın büyüme, gelişme ve davranış şekline göre seçilen fiziksel aktivitelere dayalı olarak yapıldığı bir eğitim şeklidir” (İnal 2000). Araştırmanın bir başka önemli konusu da özel eğitimidir. “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitiminde bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı yapılır ve eğitim programları uygulanır” (Eliöz,2016/2017). Eğitim planının bireysel hazırlanıp uygulanması; plan kişiye özel olarak yapılır ve amaçlara ulaşabilmeyi sağlar.

2.4. Özel Eğitimde Beden Eğitimin Dersinin Önemi

Beden eğitimi ve spor dersleri aktiviteleri çok olan “yürüme, koşma, sıçrama, atma, kaldırma, taşıma, sallanma vb. hareketler ve oyunlarla beraber özel eğitim sınıflarında okuyan öğrencilerin

gelişimi açısından olumlu bir potansiyele sahip bulunmaktadır” (Tuncay 1992).

Beden eğitimi ve spor sürekli gelişip ilerlemektedir. Yaşam boyu öğrenme kavramının yerleştiği bu günlerde öğretmenin başarılı olabilmesi; çalıştığı gruba katkı sağlayabilmesi için değişimlerden haberdar olması ve bu değişimlere paralel olarak kendini sürekli geliştirmesi gerekmektedir.

Spor yapmak engelli bireylerin, fiziksel gelişimin yanı sıra psikolojik ve sosyal gelişimine de katkı sağlar.” Engelli bireyler sosyalleşme süreçlerinde akranlarıyla ilişki kurarken, kurallara ve kararlara uyma gibi deneyimler kazanmaktadır”(Başaran, 1984:2).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modelinde, “bir davranışın ya da tutumun toplumda ya da belli bir grupta görülmesi ve bunların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi farklı değişkenlerle ilişki araştırılmaktadır” (Yıldırım, 2015).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında okullarda öğrenim gören zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenleri, örnekleme ise 77 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Belirlenen örneklem için anket uygulanmıştır. Anket hazırlanırken soruların amaca uygun ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda katılımcıların cinsiyet, yaş, meslekteki yılı, öğrenim durumu, okul türü, beden eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimini almalarına yönelik kişisel bilgi formu, ikinci kısımda ise beden eğitimi dersinin zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşmesine ilişkin Taşkiran ve diğerleri (2014)

tarafından geliştirilen 14 maddelik ölçekten oluşmaktadır. Beşli likert ölçeği uygulanmış, Bu ölçekte kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum şeklinde yapılmıştır.

3.4. Veri Analizi

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerin kişisel özelliklerinin frekans ve yüzdelerle bilgisi verilmiştir. Beden eğitimi dersinin, öğrencilerin sosyalleşmesine olan katkısına ilişkin özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin frekans ve yüzdelerle değerleri bulunmuştur. Özel eğitim öğretmenlerinin öğrencilerin beden eğitimi dersinde sosyalleşmesine katkısına ilişkin düşüncelerinin bireye özgü özelliklerinin karşılaştırılmasında Ki-kare (chi Square) testi uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bilgilerin Yüzde Dağılımları

Tablo 1. Demografik Bilgilerin Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	Frekans(f)	Yüzde (%)
Kadın	55	71,4
Erkek	22	28,6
Toplam	77	100,0
Mesleki Yıl	Frekans(f)	Yüzde (%)
11-15 Yıl	10	13,0
16-20 Yıl	13	16,9
21 Yıl ve Üzeri	30	39,0
5 Yıl ve Altı	12	15,6
6-10 Yıl	12	15,6
Öğrenim Durumu	Frekans(f)	Yüzde (%)
Lisans	63	81,8
Ön Lisans	1	1,3
Yüksek Lisans	13	16,9
Toplam	77	100,0
Okul Türü	Frekans(f)	Yüzde (%)
Diğer Okul Türü	21	27,3
Özel Eğitim Okulu	56	72,7
Toplam	77	100,0
Yaş	Frekans(f)	Yüzde (%)
20-30 Arası	11	14,3
31-40 Arası	21	27,3
41-50 Arası	30	39,0
51 ve üzeri	15	19,5
Toplam	77	100,0
Hizmet içi Eğitim Alma Durumu	Frekans(f)	Yüzde (%)
Evet	7	9,1
Hayır	70	90,9
Toplam	77	100,0

Tablo 2. Öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde beden eğitimi dersi katkısının yüzdelik dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	5	6,5
Katılıyorum	39	50,6
Katılmıyorum	1	1,3
Kesinlikle Katılıyorum	28	36,4
Kesinlikle Katılmıyorum	4	5,2
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde etkisi vardır” maddesi yöneltilmiş, öğretmenlerin cevapları tabloda görülmektedir. Buna göre çoğunlukla %50,6’sı katılıyorum olarak belirtmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasında beden eğitimi dersi katkısının yüzdelik dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	1	1,3
Katılıyorum	26	33,8
Kesinlikle Katılıyorum	48	62,3
Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,6
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi vardır” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin verdiği cevaplar yukardaki tabloda verilmiştir. Tabloya göre %62,3 gibi bir çoğunluğun kesinlikle katılıyorum olarak görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerle iletişim kurmasında beden eğitimi dersi katkısının yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	11	14,3
Katılıyorum	36	46,8
Katılmıyorum	3	3,9
Kesinlikle Katılıyorum	26	33,8
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,3
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrencilerin diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır” sorusu sorulmuştur cevaplar yukarıda yer almaktadır. Tabloya göre %46,8 gibi bir çoğunluğun öğrencilerin diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır görüşüne katılıyorum olarak cevap vermiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarında beden eğitimi dersi katkısının yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	1	1,3
Katılıyorum	33	42,9
Kesinlikle Katılıyorum	41	53,2
Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,6
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarında beden eğitimi dersinin etkisi vardır” sorusu sorulmuş cevaplar tabloda verilmiştir. Tabloya göre çoğunluk %53,2’si kesinlikle katılıyorum, karasız kalanların oranı %1,3 şeklinde görülmektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurabilmesinde beden eğitimi dersi katkısının yüzdelik dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	1	1,3
Katılıyorum	33	42,9
Katılmıyorum	1	1,3
Kesinlikle Katılıyorum	41	53,2
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,3
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurmalarında beden eğitimi dersinin katkısı” sorusu sorulmuş ve verilen cevaplar tabloda yer almıştır. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu %53,2 ‘si kesinlikle bu düşünceye katılmaktadır.

Tablo 7. Öğrencinin topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmesinde beden eğitimi dersi katkısının yüzdelik dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	12	15,6
Katılıyorum	32	41,6
Kesinlikle Katılıyorum	3	3,9
Kesinlikle Katılmıyorum	30	39,0
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrencinin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmesine katkısı vardır” sorusu sorulmuş, öğretmenlerin verdiği yanıtlar tabloda verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin %41,6’ çoğunlukla bu görüşe katılmaktadır.

Tablo 8. Öğrencilerin hem cinsi ve karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık duygusunu geliştirmede beden eğitimi dersi etkisi vardır sorusuna katılımın yüzdelerle dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	8	10,4
Katılıyorum	34	44,2
Kesinlikle	3	3,9
Katılıyorum		
Kesinlikle	32	41,6
Katılmıyorum		
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerine “Öğrencilerin hem cinsi ve karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık duygusunu geliştirmede beden eğitimi dersi etkisi vardır” sorusu sorulmuş, yanıtlar tabloda verilmiştir. Buna göre çoğunluğu %44,2’si bu düşünceye katılmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin birlikte girdiği dersler, öğrencilerin birbirine karşı saygı ve anlayış çerçevesinde gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Tablo 9. Öğrencilerin kurallara uyma ve saygı duyma davranışlarını kazandırmada beden eğitimi dersi katkısı vardır sorusuna verdikleri yanıtların yüzdelerle dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	2	2,6
Katılıyorum	33	42,9
Kesinlikle	1	1,3
Katılıyorum		
Kesinlikle	41	53,2
Katılmıyorum		
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerinin “Kurallara uyma ve saygı duyma özelliklerini kazandırmada beden eğitimi dersi katkısı vardır”

sorusu sorulmuş, verdikleri yanıtlar tabloda yer almıştır. Buna göre çoğunluğunun %53,2'si bu düşünceye kesinlikle katılmaktadır.

Tablo 10. Öğrencilere işbirliği yapma alışkanlığı kazandırmada beden eğitimi dersi katkısı vardır sorusuna verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	4	5,2
Katılıyorum	32	41,6
Kesinlikle Katılıyorum	39	50,6
Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,6
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerinin “İşbirliği yapma alışkanlığı kazandırmada etkisi vardır” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar tabloda verilmiştir. Buna göre %50,6 çoğunlukla bu görüşe kesinlikle katılmaktadır. Beden eğitimi dersinde öğrenciler takım oyunlarında iş birliği yapmaları gerekmekte olup, iş birliği yapma alışkanlığı kazanmalarında etkisi büyüktür.

Tablo 11. Kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlığını kazandırmada beden eğitimi dersi katkısı vardır sorusuna verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	2	2,6
Katılıyorum	38	49,4
Kesinlikle Katılıyorum	35	45,5
Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,6
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerinin “Kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlığını kazandırmada katkısı vardır” sorusu sorulmuş ve sonuç tabloda yer almıştır. Buna göre çoğunluğu %49,4’le bu görüşe katılmıştır. Beden eğitimi dersinde yapılan yarışmalar sonucunda bir tarafın mağlup diğer tarafın galip gelmesi ile kazanma ve kaybetme duygularını yaşayacaklardır.

Tablo 12. Öğrencilerin öğrendiklerini yardımlaşma duygusunun gelişiminde ve bunu günlük hayatta kullanmasında beden eğitimi dersinin katkısı vardır sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	7	9,1
Katılıyorum	36	46,8
Kesinlikle Katılıyorum	1	1,3
Kesinlikle Katılmıyorum	33	42,9
Toplam	77	100,0

“Öğrencilerin öğrendiklerini yardımlaşma duygusunun gelişiminde ve bunu günlük hayatta kullanmasında beden eğitimi dersi katkısı vardır” sorusu sorulmuş yanıtlar tabloda yer almıştır. Çoğunluğu %46,8’i bu düşünceye katılmaktadır.

Tablo 13. Düzenli ve disiplinli çalışmayı kazandırmada beden eğitimi dersiyle birlikte günlük hayata aktarmasına katkısı vardır maddesine öğretmenlerin verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	6	7,8
Katılıyorum	31	40,3
Kesinlikle Katılıyorum	3	3,9
Kesinlikle Katılmıyorum	37	48,1
Toplam	77	100,0

“Düzenli ve disiplinli çalışmayı kazandırmada beden eğitimi dersiyle birlikte günlük hayata aktarmasına katkısı vardır” sorusu sorulmuş yanıtlar tabloda yer almaktadır. Buna göre çoğunluğu %48,1’i bu düşünceye kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 14. Çocukların sorumluluk almasında beden eğitimi dersinin katkısı sorusu sorulmuş öğretmenlerin verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	7	9,1
Katılıyorum	36	46,8
Kesinlikle Katılıyorum	1	1,3
Kesinlikle Katılmıyorum	33	42,9
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerinin “Çocukların sorumluluk almalarında etkisi vardır” maddesi yöneltmiş, cevaplar tabloda yer verilmiştir. Çoğunluğunun %46,8’i bu düşünceye katılmaktadır.

Tablo 15. Öğrencilerin çevresinde takdir edilecek davranışlar göstermesine beden eğitimi dersinin katkısı vardır sorusu sorulmuş öğretmenlerin verdikleri yanıtların yüzdelik dağılımı.

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kararsızım	5	6,5
Katılıyorum	36	46,8
Kesinlikle	4	5,2
Katılıyorum	32	41,6
Toplam	77	100,0

Özel eğitim öğretmenlerinin “Öğrencilerin çevresinde takdir edilecek davranışlar göstermesine beden eğitimi dersinin katkısı vardır” sorusu sorulmuş yanıtlar tabloda yer almıştır. Bu göre çoğunluğunun %46,8 bu düşünceye katılmakta olduğu görülmektedir.

4.2. Demografik Bilgiler ile Özel Eğitim Öğretmenlerinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine Olan Etkisine Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması

Tablo 16. Öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurabilmesine etkisi vardır.

		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p
		f	%	f	%	f	%	f	%		
		Cinsiyetiniz	Erkek	1	4,5	5	22,7	15	68,2		
Kadın	0		0	21	38,2	33	60,0	1	1,8		

“Yeni arkadaşlıklar kurabilmesine katkısı vardır.” (X²=4,230; p=0,238) sorusuna verdikleri yanıtla öğretmenlerin cinsiyetleri ve Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 17. Öğrencilerin hem cinsi ve karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık duygusunu geliştirmede beden eğitimi dersi etkisi vardır.

		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p
		f	%	f	%	f	%	f	%		
Cinsiyetiniz	Erkek	3	13,6	9	40,9	2	9,1	8	36,4	2,719	0,437
	Kadın	5	9,1	25	45,5	1	1,8	24	43,6		

“Öğrencilerin hem cinsi ve karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık duygusunu geliştirmede beden eğitimi dersi etkisi vardır.” ($X^2=2,719$; $p=0,437$) maddesinde verilen yanıtlarla öğretmenlerin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 18. Disiplinli ve düzenli çalışmayı kazandırmada ve bunu günlük hayata aktarmasında katkısı vardır.

	Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p	
	f	%	f	%	f	%	f	%			
Meslekteki Yılımız	5 Yıl ve Altı	2	16,7	5	41,7	0	0	5	41,7	14,848	0,250
	6-10 Yıl	0	0	7	58,3	0	0	5	41,7		
	11-15 Yıl	2	20	4	40	0	0	4	40		
	16-20 Yıl	2	15,4	3	23,1	0	0	8	61,5		
	21 Yıl ve Üzeri	0	0	12	40	3	10	15	50		

Disiplinli ve düzenli çalışmayı kazandırmada ve bunu günlük hayata aktarmasında katkısı vardır”.(X²=14,848; p=0,250) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Tablo 19. Çocukların sorumluluk almalarında etkisi vardır.

		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		X ²	p
		f	%	f	%	f	%		
Öğrenim Durumunuz	Ön Lisans	0	0	1	100	0	0	0	
	Lisans	5	7,9	29	46,0	1	1,6	28	44,4
	Yüksek Lisans	2	15,4	6	46,2	0	0	5	38,5

“Çocukların sorumluluk almalarında katkısı vardır.” ($X^2=2,111$; $p=0,909$) maddesinde verilen yanıtlarla öğretmenlerin öğrenim durumlarıyla, çocukların sorumluluk almalarında etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 20. Öğrencilerin çevresinde takdir görecek davranışlar göstermesinde katkısı vardır.

		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p
		f	%	f	%	f	%	f	%		
		Görev Yaptığımız Okul Türü	Özel Eğitim	3	5,4	27	48,2	2	3,6		
Diğer	2		9,5	9	42,9	2	9,5	8	38,1		

“Öğrencilerin çevresinde takdir görecek davranışlar sergilemesine katkısı vardır.” ($X^2=1,627$; $p=0,653$) sorusuna verdikleri yanıtlarla öğretmenlerin görev yaptığı okul türü ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 21. Kurallara uyma ve saygı duyma niteliklerini kazandırmada katkısı vardır.

	Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p	
	f	%	f	%	f	%	f	%			
	20-30	0	0	6	54,5	0	0	5	45,5		
	31-40	1	4,8	11	52,4	0	0	9	42,9		
Yaşınız	41-50	1	3,3	9	30,0	1	3,3	19	63,3	5,811	0,759
	51 ve Üzeri	0	0	7	46,7	0	0	8	53,3		

“Kurallara uyma ve saygı duyma niteliklerini kazandırmada katkısı vardır”.(X²=5,811; p=0,759) sorusuna verilen cevaplar ile öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 22. İşbirliği yapma alışkanlığı kazandırmada etkisi vardır.

	Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p
	f	%	f	%	f	%	f	%		
20-30	0	0	6	54,5	5	45,5	0	0	5,800	0,760
31-40	2	9,5	9	42,9	10	47,6	0	0		
Yaşınız 41-50	1	3,3	12	40	15	50	2	6,7		
51 ve Üzeri	1	6,7	5	33,3	9	60	0	0		

“İşbirliği yapma alışkanlığı kazandırmada katkısı vardır.” (X²=5,800; p=0,760) sorusuna verilen cevaplar ile öğretmenlerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 23. Kazananı takdir etme ve kaybetmeyi kabullenme alışkanlıklarını kazandırmada katkısı vardır.

		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		X ²	p
		f	%	f	%	f	%	f	%		
		Beden Eğitimi ile İlgili Hizmet İçi Eğitim Aldınız mı?	Evet	0	0	0	0	6	85,7		
	Hayır	2	2,9	38	54,3	29	41,4	1	1,4		

“Kazananı takdir etme ve kaybetmeyi kabullenme alışkanlıklarını kazandırmada katkısı vardır”. ($X^2=10,796$; $p=0,013$) sorusuna verilen cevaplar ile öğretmenlerin hizmet içi eğitimi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır.

5. TARTIŞMA

Beden eğitimini tanımlarından da anlaşılacağı gibi bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimini etkileyen, geliştiren, destekleyici unsur olarak görmek gerekir.

Araştırmada, zihinsel engelli öğrencilerinin sosyal gelişimlerinin devamında okullar da uygulanan beden eğitimi dersinin sosyalleşmeye karşı etkisi incelenmiştir. Bu incelemeden elde edilen veriler tablo sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 22 (%28,6) kişi erkek, 55 (%71,4) kişi kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Sonuç olarak özel eğitimde kadın öğretmenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 1.1).

Tabloda öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre çoğunluğunu (%39) 30 kişi 21 yıl ve üzeri çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. (%15,6) 12 kişi 5 yıl ve altında çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin meslekte geçirdikleri süreler arttıkça deneyimlerini aktarmaları ve paylaşmaya istekli olmaları öğrencilerin üzerinde olumlu etki yarattığı düşünülmektedir. (Tablo 1.2).

Öğretmenlerin öğrenim durumları incelendiğinde 63 kişi (%81,8) lisans mezunu olup, 1 kişinin %1,3 ise ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin öğrenim durumlarının lisans düzeyinde olduğu, yüksek lisans eğitimine öncelik vermediği düşünülmektedir (Tablo 1.3).

Öğretmenlerin görev yaptığı okul türüne göre değerlendirildiğinde 56 kişi (%72,7) özel eğitim okullarında görev yaptığını engelli öğrencilerin özel eğitim okullarını tercih ettiği düşünülebilmektedir (Tablo 1.4).

Öğretmenlerin yaşına göre veriler incelendiğinde 30 kişinin (%39,0) 41-50 Yaş arasında olduğu gençlerin özel eğitim öğretmenliğini fazla tercih etmedikleri düşünülmektedir (Tablo 1.5).

Öğretmenlerden Beden Eğitimi ile İlgili Hizmet İçi Eğitimi alanlar 7 kişi (%9,1), 70 kişinin (%90,9) almadığı, öğretmenlerin beden eğitimi dersine karşı ilgilerinin olmadığı düşünülmektedir (Tablo 1.6).

6. SONUÇ

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenleri Öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde beden eğitimi dersinin katkı sağladığını %50,6 gibi bir oranla belirtmişlerdir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasında beden eğitimi dersinin %62,3 bir oranla kesinlikle etkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerle iletişim kurmasında beden eğitimi dersinin %46,8'i etkisi olduğunu düşünmüşlerdir.

Öğretmenlerle iletişim kurmasında beden eğitimi dersi katkısının olduğunu %53,2 oranında kesinlikle katılmışlardır.

Öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarında beden eğitimi dersinin etkili olduğunu düşünen öğretmen oranı %53,2 düzeyinde olmuştur.

Öğrencinin topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmesinde beden eğitimi dersi etkisinin olduğunu varsayan öğretmen oranı %41,6 olmuştur.

Öğrencilerin hem cinsi ve karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık duygusunu geliştirmede beden eğitimi dersi etkisinin olduğunu varsayan öğretmen oranı % 44,2'dir.

Öğrencilerin kurallara uyma ve saygı duyma davranışlarını kazandırmada beden eğitimi dersinin etkili olduğuna %53,2 oranında katılmışlardır.

Öğrencilere işbirliği yapma alışkanlığı kazandırmada beden eğitimi dersinin etkili olduğunu düşünen öğretmen oranı %50,6 olmuştur.

Kaybetmeyi kabullenme ve kazanımı takdir etme alışkanlığını kazandırmada beden eğitimi dersinin etkili olduğuna %49,4 oranında katılmışlardır.

Öğrencilerin öğrendiklerini yardımlaşma duygusunun gelişiminde ve bunu günlük hayatta kullanmasında beden eğitimi dersinin % 46,8 oranında etkisi olduğu belirtilmiştir.

Düzenli ve disiplinli çalışmayı kazandırmada beden eğitimi dersiyle birlikte günlük hayata aktarmasına katkısının %48,1 oranında olduğu görüşünü bildirmişlerdir.

Çocukların sorumluluk almasında beden eğitimi dersinin etkili olduğunu varsayan öğretmen oranı %46,8 olmuştur.

Öğrencilerin çevresinde takdir edilecek davranışlar sergilemesinde beden eğitimi dersinin etkili olduğunu %46,8 oranında belirtmişlerdir.

Sonuç olarak; Araştırmaya katılan öğretmenlerin, beden eğitimi dersinin zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşmesinde olumlu etkisinin olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi, öğretim süreci içerisinde öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarına etkisi, öğrencilerin yeni arkadaşlıklar kurabilmesinde etkisi, kurallara uyma ve saygı duyma özelliklerini kazandırmada etkisinin öğrencilerin sosyal çevresinin gelişmesine destek sağladığı düşüncesiyle bu maddelere en çok katıldıkları görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde de araştırma sonuçlarımızla benzer çalışmalar mevcuttur. Dunn, (1997), göre zihinsel engelli çocukların sosyalleşme sorunlarının ortadan kaldırılmasında okullarda yapılacak beden eğitimi dersinin daha da önemli olduğu belirtilmektedir. Özel eğitim okullarında beden eğitimi ders saatlerinin fazlaştırılması ile öğrencilerin sosyalleşmesine olan etkisi artacaktır. Engelli bireylerin topluma olan uyumlarını kolaylaştırmak, süreci hızlandırmak ve sosyalleşmelerine olumlu katkıda bulunmak için sporu bir araç olarak görmek gerektiği belirtilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden Eğitimi*. Ankara: Yardımcı Ofset.
- Arslan, R. (1979). *Beden Eğitimi Bilgileri*. Ankara: BİMAŞ Matbaacılık.
- Ataman, A. (2005). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. İçinde: A. Ataman (editör), *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 9-30.
- Başaran, İ. E. (1984). *Eğitime Giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bilen, M. (1994). *Ailede Toplumsallaşma, Aile ve Eğitim*. Türk Eğitim Derneği XVIII. Eğitim Toplantısı, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 62-74.
- Demir, Ö. (2001). *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dunn, J. M., and Fait, H. (1997). *Special Physical Education: Adapted, Individualized, Developmental*. 7.th ed. Dubuque, IA: Brown and Benchmark Publishers, 22.
- Eliöz, M. (2016). *2016/2017 Özel Eğitim ve Engelliler İçin Egzersiz-Beden Eğitimi-Spor*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayını.
- Eripek, S. (1998). *Zihin Engelliler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Baskı Tesisleri, 3.
- Gökmen, H. (1998). *Orta öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 57-72.
- Güven, N. (1986). *Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri*. Ş. Bilir (editör). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- İnal, A. N. (2000). *Beden Eğitimi ve spor Bilimlerine Giriş*. Konya: Desen Ofset ve Matbaacılık.
- Kılıç, M., ve Arslan, A. (2018). Parçalanmış aileye mensup lise öğrencilerinin sosyalleşmesinde sporun etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 505-517.
- Kınalı, G. (2003). Zihin Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi. A. Kulaksızoğlu (editör), *Farklı Gelişen Çocuklar*. İstanbul: Epsilon Yayınları, 244.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 3-18.
- Ministry of National Education. (2002). *Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı (Teaching Curriculum of Education Practice School)*. Ankara: National Education Press.
- Özsüer, S. (2011). Zihin Yetersizliği Olan Çocuklar. Y. Barut ve M. Vural (editörler). *Özel Eğitim*, (1.Baskı), İstanbul: Lisans Yayıncılık, 81-96.
- Şahan, H. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. *KMU İİBF Dergisi*, 10(15), 260-278.
- Tuncay, H. (1992). *Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor*. I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Türk Dil Kurumu. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. (2.Baskı), Ankara: TDK Yayınları, 393.
- WHO. (1996). Guide for Mental Retardation. Erişim adresi: http://www.who.int/mental_health/media/en/69.pdf (Erişim Tarihi: 17 Haziran 2023).

Yapan, H. T. (1992). *Beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim*.
Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.